

Давидченко Інна Дмитрівна
*доцент кафедри української лінгвістики, літератури
та методики навчання КЗ «ХГПА» ХОР,
кандидат педагогічних наук, доцент
e-mail; davidchenkoid@ukr.net*

ГУМАНІТАРИСТИКА В ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Зарубіжна література як сфера соціального життя позиціонує себе, на відміну від інших видів пізнання дійсності, це як інструмент, за допомогою якого індивід щось додає до суми інформації, що вже володіє, а як виробничий майданчик, де виникає й функціонує паралельна дійсність, занурення до якої дозволяє реципієнту ініціювати у свідомості різні версії власного життя. Тому зарубіжна література може слугувати достовірним ілюстративним тлом для більшості гуманітарних наук: юриспруденції, дидактики, психології, історії, лінгвістики, соціальних комунікацій тощо.

Гуманітаристика в зарубіжній літературі – це дослідження літератури як гуманітарної науки, що розглядає людські цінності, культуру та історію через призму літературних творів. Це дослідження включає аналіз таких аспектів, як гуманізм (зокрема, в епоху Відродження), зв'язок з іншими гуманітарними науками (філософія, літературознавство, мовознавство), жанрові та стилістичні особливості літератури, а також тематика та проблематика творів.

У контексті наших міркувань гуманізм – це система світоглядних орієнтацій, центром яких є людина, її самість, високе призначення й право на вільну самореалізацію. Гуманізм визнає вивільнення можливостей людини, її благо критерієм оцінки інститутів, а людяність – нормою стосунків між індивідами, етнічними і соціальними групами, державами» [1]. Сам термін був запропонований німецьким теологом Фрідріхом Нітхаммером для посилання на навчання, що було орієнтоване на дослідження класичних текстів (філології).

У Законі України «Про освіту» стаття 6 «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності» визначено людиноцентризм як

першорядний принцип освіти, гуманізм поруч із демократизмом також є важливими складниками визначених законом засад. [2].

Принцип гуманізму на законодавчому рівні визначено в Рамковому документі – постанові Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)» – і сформульовано як один із принципів реалізації програми: «гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей і задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи» [3].

В умовах сьогодення гуманітарні науки, зокрема зарубіжна література, відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини, розвитку мови та розумінні соціокультурного контексту. Досить значна кількість сюжетів у літературі побудовано на мотиві злочину. Цей злочин може бути або порушенням закону, або порушенням чинних норм моралі. Гомер аж розривається від злочинів та підступів.

Данте провів у своїй «Божественній комедії» виїзне засідання середньовічного суду, розподіливши знайомих йому особисто злочинців за мірою тодішніх уявлень про справедливість та своїми актуальними політичними уподобаннями по різних камерах Пекла, Чистилища та Раю. Рай, до речі, з точки зору читача виявився набагато гіршим за Пекло, бо нудним, а це – найбільший злочин письменника.

Жюльєн Сорель у «Червоному і чорному» Стендаля доводить, що виходець з простої селянської родини у прагненні до досконалості не поступиться якістю злочину навіть еліті тогочасного суспільства. Мадам Боварі Флобера здійснює гендерний прорив, перебираючи чоловіками практично на очах у місцевого соціуму.

Герої Бальзака – Растиньяк, Горіо та його дочки, Гобсек – існують у такому горючому кублі пристрастей та ницостей, у якому неможливо

відрізнити, що саме в цей момент вчиняє персонаж: героїчну жертвовність чи підлу зраду, бо виглядає це практично однаково.

Дюма – співець пафосних пристрастей. От тільки з точки зору моральності та закону вчинки його шляхетних лицарів плаща і шпаги виглядають не те що сумнівно, а однозначно негативно. Шарль Д'Артаньян, четвертий з трьох мушкетерів, на кожному кроці невинно та з ентузіазмом порушує все, що тільки можна порушити: спокушує заміжню Констанцію, натхненно долучається до антидержавної змови, вчиняє самосуд над леді Вінтер та десятки інших дрібниць, за кожную з яких звичайна людина мала б давно сидіти в буцегарні. Я вже не кажу за графа Монте-Крісто, вся історія якого – суцільний злочин, навіть тоді, а особливо, коли це помста за злочин.

Усе більшої актуальності набувають ідеї толерантності, поваги до іншого, взаємодії людини й природи, людини й техніки та технологій (зокрема загальна цифровізація і втрата приватності). Але з іншого боку, лихоліття 2022 року, нечувана агресія росії проти України, утверджує усвідомлення неможливості повернення тоталітаризму та відступу від гуманістичних основ. Відтак, саме освіта, заснована на принципах гуманізму, нового гуманізму та нової постгуманітаристики, зможе віднайти шлях до нових, актуальних у сьогоденні, смислів, що спираються на вічні цінності.

Література

1. Гуманізм. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 2002. С. 134.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.10.2025).
3. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»): Постанова Кабінету Міністрів України № 896 (від 3 листопада 1993 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.10.2025).